

Szlak pałuckich kościołów

Szlak pałuckich kościołów

**Żnin - Brzyskorzystew - Cerekwica - Świątkowo - Żerniki - Skórki - Gościeszyn - Ryszewko -
Niestronno - Parlin - Gąsawa - Wenecja - Żnin - Góra
(Łabiszyn, Tarnowo Pałuckie, Pakość)**

Obszar dzisiejszego Powiatu Żnińskiego znajduje się w granicach archidiecezji gnieźnieńskiej od początków jej istnienia. Przynależność do Kościoła wielu pałuckich osad potwierdza bulla Papieża Innocentego II z 1136 r. Najstarsze świątynie, które przetrwały, zachowały się przeważnie w formie zniekształconej w wyniku wielokrotnego przebudowywania. Pomimo upływu czasu, architektura i sztuka sakralna wciąż zachwyca. Warto więc zobaczyć co kryją świątynne wnętrza. Kościołów godnych odwiedzenia jest wiele. My proponujemy nawiedzenie świątyń drewnianych oraz najstarszych murowanych, tych najbardziej zabytkowych, pełnych dzieł sztuki sakralnej. Czas pokazuje, że tajemnice niektórych z nich, odkrywamy dopiero teraz. Warto więc wyruszyć szlakiem pałuckich kościołów.

Żnin - miasto, które przez ok. 700 lat było własnością Kościoła. Właśnie tutaj rozpoczynamy naszą wędrówkę. Już w XII w. arcybiskupi gnieźnieńscy mieli w tym miejscu jedną ze swoich rezydencji i przebywali tu aż do wieku XVIII.

Za największy sakralny zabytek Żnina uznawany jest **kościół farny pw. św. Floriana** (ul. 700-lecia). Zbudowany został w stylu gotyckim, zapewne w XV w. Wiadomo jednak, że już znacznie wcześniej istniała w tym miejscu świątynia. Pozostałością po poprzedniej romańskiej budowli są kamienne bloki wbudowane w ściany świątyni. Obecny wygląd zabytek uzyskał w końcu XVIII w., kiedy to przebudował go biskup Stefan Łubieński. Z średniowiecznej budowli pozostały jedynie gotyckie mury obwodowe. Wieżę dobudowano dopiero w latach 1910 - 1924.

Historia kościoła jest bardzo burzliwa - niszczone był przez pożary i napady, Szwedzi urządzili w nim stajnię, a w czasie okupacji pełnił rolę magazynu żywnościowego. Pomimo to zachowało się barokowe wnętrze świątyni z dużą ilością złocień i bogactwem zdobień oraz wiele ruchomych zabytków żnińskiej sztuki. Wśród nich jest późnogotycka pieta z XVI w. oraz grupa ukrzyżowania na belce tęczowej pochodząca również z tego samego okresu. Barokowo - późnoklasycystyczne ołtarze powstały w końcu XVIII w. W kościele znajduje się wiele elementów pochodzących z dawnego żnińskiego klasztoru dominikanów. Po jego likwidacji przeniesiono tutaj szereg przedmiotów i szat liturgicznych oraz obraz Matki Bożej z Dzieciątkiem (XVII w.). W 1820 r. umieszczono go w prawej nawie bocznej (jest to łaskami słynący obraz Matki Bożej Pocieszenia; wiadomo, że czczono go już w kościele Dominikanów).

Zakonnicy umieścili obraz NMP nad bramą klasztoru. Miejscowa tradycja mówi, że kiedy Szwedzi oblegali miasto, jeden z żołnierzy strzelił do obrazu. Kula odbiła się od niego i zabiła owego żołnierza. Od tej chwili wizerunek zasłynął cudami i przeniesiony został do kościoła oo. Dominikanów. W 1727 r. umieszczono go w ołtarzu głównym. Łaski doznane za przyczyną Maryi zaczęto spisywać dopiero w

1803 r. W uroczystość Królowej Polski, 3 maja 1820 r., obraz w uroczystej procesji przeniesiono (po zniesieniu w 1819 r. klasztoru rozporządzeniem rządu pruskiego) do kościoła parafialnego. Również w świątyni pw. św. Floriana wizerunek cieszył się ogromnym kultem (osłabł dopiero w latach późniejszych), czego świadectwem są liczne, zachowane do dziś, wota dziękczynne.

Najmłodszym wśród żnińskich zabytków sakralnych, ale również godnym uwagi, jest **kościół pw. NMP Królowej Polski** (ul. Śniadeckich). Wzniesiony został jako zbór ewangelicki w 1909 r., w miejscu dawnego klasztoru oo. Dominikanów.

Dominikanów do Żnina sprowadził w 1338 r. arcybiskup Janisław. W tym samym czasie ufundował dla nich klasztor wraz z kościołem pw. św. Jana Chrzciciela. Dla średniowiecznego miasta duże znaczenie miała szkoła prowadzona przez zakonników. Jej najwybitniejszym wychowankiem był Piotr z Chomiąży, późniejszy prowincjał dominikanów polskich i papieski penitencjarz misji pruskich (zmarł po 1393 r.). Z czasem stan techniczny zabudowań klasztornych, pomimo remontów, stale się pogarszał. Ze względu na groźbę zawalenia, władze pruskie podjęły decyzję o ich rozebraniu. Prace zakończono na pocz. XIX w. Jediną pozostałością po klasztorze jest murowany czworak służby, który znajduje się przy dzisiejszym Placu Działowym. Do końca XIX w. mieścił się w nim szpital (dziś jest to dom mieszkalny).

Po wyzwoleniu miasta, w 1945 r., zbór stał się świątynią katolicką. Prace remontowe prowadzone od 2001 r. przez ks. proboszcza Stanisława Talaczyńskiego, stopniowo przywracają jego wnętrzu pierwotny wygląd. Na uwagę zasługuje tutaj obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem z II poł. XVII w., zwany obrazem Matki Bożej Gankowej (umieszczony był w krużgankach klasztoru) oraz wiszący nad ołtarzem krzyż. Oba te elementy są pozostałością wyposażenia wspomnianego już klasztoru, który istniał w Żninie przez prawie 500 lat. Wspomniany obraz umieszczony został w centralnej części lewego ołtarza bocznego, którego uroczyste poświęcenie odbyło się 23.12.2007 r. Ołtarz w formie nawiązuje do gotyku (typowy dla tego stylu ołtarz szafisty). W jego zwieńczeniu znajduje się figur św. Dominika. Stacje drogi krzyżowej zostały wykonane przez miejscowego artystę Edmunda Kapłańskiego metodą intarsji. W parafii, jako jednej z czterech w Polsce, znajdują się relikwie św. Gianni Beretty Molli - patronki rodzin.

Ze Żnina udajemy się do Brzyskorzystwi. Drogą krajową nr 5 kierujemy się na Bydgoszcz. Mijamy Jaroszewo i w Brzyskorzystewku skręcamy w lewo udając się do Brzyskorzystwi.

Brzyskorzystew - dawna wieś arcybiskupia, a od XV w. szlachecka. Na przełomie XIII i XIV w. arcybiskupi gnieźnieńscy wzniesli tu i uposażyli pierwszą świątynię. Obecny kościół pobudowano w 1826 r., w miejscu dwóch poprzednich, które spłonęły. Nie jest to typowa budowla drewniana. **Kościół pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej** ma konstrukcję szachulcową - drewniany szkielet wypełniony jest cegłą, a pola między belkami otynkowane (tzw. mur pruski). Jest to świątynia dwuczęściowa, jednonawowa o charakterystycznej cebulowatej wierzhy. Wewnątrz znajdują się trzy ołtarze: główny w stylu barokowym z obrazem św. Katarzyny oraz dwa boczne wykonane w stylu gotyckim z obrazami Przemienienia Pańskiego i Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny. Część wyposażenia pochodzi z XVII - XVIII w. Przed kościołem znajduje się figura Najświętszego Serca Pana Jezusa ustawiona jeszcze przed II wojną światową.

Opuszczamy Brzyskorzystew i udajemy się do Dochanowa. We wsi skręcamy w lewo i przez

Słabomierz i Słębowo dojeżdżamy do Cerekwicy.

Cerekwica – wieś po raz pierwszy wzmiankowana w XIII w. Zobaczymy tu najstarszy zachowany obiekt architektury gotyckiej na terenie powiatu. **Kościół pw. św. Mikołaja** wzniesiony został z fundacji szlacheckiej, zapewne na przełomie XIII i XIV w., z cegły w układzie wendyjskim (wczesnogotyckim). Jest to prosta, jednonawowa budowla złożona z prostokątnej nawy i węższego prezbiterium. Liczne przebudowy sprawiły, że pierwotna bryła kościoła uległa wzbogaceniu i przekształceniu. W I poł. XVI w. uzyskał formy późnogotyckie, a następnie, w poł. XIX w., przebudowano go w duchu neogotyckim. Warto zwrócić uwagę na częściowo zrekonstruowany dwuskokowy portal wczesnogotycki, który zachował się w południowej ścianie nawy. Obecnie znajduje się on w dobudowanej w XIX w. kruchcie. Wyposażenie wnętrza świątyni pochodzi z XIX w.

Z Cerekwicy wracamy ponownie do Słębowa, gdzie kierujemy się początkowo na Damasławek, a następnie skręcamy w lewo i jedziemy do Świątkowa.

Świątkowo – wieś wzmiankowana w 1356 r., niegdyś należała do rodu Pałuków. Znajduje się tutaj **kościół pw. Św. Trójcy** wzniesiony w XVIII w. Jest to świątynia drewniana o konstrukcji zrębowej wzniesiona na kamiennej podmurówce. Wyposażenie wnętrza jest klasycystyczne (pocz. XIX w.), ale w prawym ołtarzu bocznym można zobaczyć dwie figury z pocz. XVI w. Na uwagę zasługuje również ołtarz główny z obrazem Św. Trójcy z XVIII w., krucyfiks, rzeźby (św. Wawrzyniec, św. Jan Nepomucen, św. Barbara) oraz XVI-sto wieczna gotycka kropielnica wykonana z granitu. Przed kościołem stoi kamienna figura Matki Boskiej z 1878 r.

Ruszamy w dalszą drogę i udajemy się do Żernik.

Żerniki – dawne prywatne miasto, które w XIX w. utraciło prawa miejskie. **Kościół pw. Narodzenia NMP** pochodzi z II poł. XV w. Jest on niewielki, dwuprzęsłowy, murowany z cegły w układzie polskim. Wieża kościelna zniszczona została w czasie wielkiego huraganu w 1753 r. Mała żernicka świątynia jest skarbnicą bezcennych dzieł sztuki, poczynając od rzeźbionego ołtarza, poprzez freski na ścianach, chrzcielnicę i ambonę aż po gotycką rzeźbę Chrystusa Frasobliwego (XVI w.) i stacje drogi krzyżowej. Są to w znacznej części dzieła sztuki snycerskiej.

Manierystyczny ołtarz główny datowany jest na II poł. XVII w. Jest to dzieło niespotykane na okolicznych terenach. Powstało w trzech różnych warsztatach, niewątpliwie wielkopolskich. W centralnej jego części umieszczono płaskorzeźby ze sceną koronacji Najświętszej Maryi Panny. Po bokach ustawiono rzeźby głównych patronów Polski – św. Wojciecha i św. Stanisława.

Odkryte przypadkowo, w czasie remontu w 1978 r., freski pochodzą z 1573 r. Na uwagę zasługuje również drewniana chrzcielnica z przełomu XV i XVI w., którą zdobią napisy i ornament sznurowy oraz późnomanierystyczna ambona z rzeźbami Chrystusa i czterech ewangelistów wraz z baldachimem (XVIII/XIX w.). Obok kościoła stoi drewniana dzwonnica z 1884 r., w której znajdują się dwa dzwony. Jeden odlano w Poznaniu w roku 1630 na zamówienie ówczesnego miasta Żerniki, drugi został przeniesiony po II wojnie światowej z kościoła ewangelickiego w pobliskim Zrazimiu (tamtejszy neogotycki kościół z 1892 r. jest pozostałością po niemieckich osadnikach; dziś nie pełni już funkcji sakralnej).

Z Żernik, przez Wełnę, dojeżdżamy do Skórek.

Skórki - wieś wzmiankowana w 1396 r. Znajduje się tutaj mały **kościółek pw. św. Katarzyny** wzniesiony w 1857 r. Jest to świątynia drewniana o konstrukcji zrębowej, z wieżą o konstrukcji szkieletowo - ramowej. Kościół ma charakter orientalny i zbudowany został na palnie wydłużonego prostokąta. Część ołtarzowa jest trójbocznie zamknięta. Dwuspadowy dach kryty jest gontem. We wnętrzu znajduje się późnobarokowy ołtarz z II poł. XVIII w., uzupełniony w wieku XIX oraz granitowa kropielnica wykonana w XVIII w. z dawnego żarna.

Dalej kierujemy się do Rogowa. Na skrzyżowaniu z drogą krajową nr 5 skręcamy w prawo, w kierunku Gniezna. Następnie skręcamy w lewo i przez Zalesie docieramy do Ryszewa, a stąd kierujemy się na południe - do Gościeszyna.

Gościeszyn - wieś znana już w XIV w. Wprawdzie kościół parafialny został wzniesiony w latach 1959 - 1960, ale historia tutejszej parafii sięga roku 1355. Wówczas to powstał w Gościeszynie pierwszy kościół.

W latach 60-tych XX w. ówczesny proboszcz, ks. Szczepan Weber, zaczął starać się o zgodę na budowę nowej świątyni. Otrzymał wyłącznie zezwolenie na remont starej, pochodzącej z 1880 r. Kiedy w czasie prac runęła jedna ze ścian, konieczne okazało się wzniesienie nowego kościoła. Pobudowano go bez wymaganego zezwolenia.

Kościół pw. Zwiastowania NMP jest świątynią murowaną, bezstylową. Spośród innych wyróżnia go ustawienie ołtarza głównego. Znajduje się on od strony zachodniej, choć zwykle ustawiany jest od wschodu. Ołtarz główny składa się z elementów manierystycznych (I poł. XVII w.). W jego polu środkowym znajduje się największy skarb świątyni - cudowny obraz Matki Bożej Gościeszynskiej, nazywany też często Madonną w ogrodzie mistycznym. Został on namalowany w XV w. przez Jana Schilinga lub też kogoś z otoczenia mistrza Dirka Boutsy. Jest to dzieło sztuki niderlandzkiej. Wizerunek, znajdujący się w ołtarzu głównym, od niepamiętnych czasów otaczany był przez wiernych szczególną czcią. Już w XV w. przybywali tu pielgrzymi. Przez wieki kult Gościeszynskiej Pani był bardzo żywy, o czym świadczy liczba znajdujących się tutaj wot. Jeszcze przed wybuchem II wojny światowej przybywający pątnicy, ostatnie sto metrów drogi pokonywali na kolanach. Po 1945 r. pielgrzymki zostały zakazane, a kult nieco osłabł. W kwietniu 1992 r., łaskami słynący obraz, został skradziony. Jego poszukiwania trwały sześć lat, ale na swoje miejsce w ołtarzu głównym powrócił dopiero w 2005 r.

31 maja 2000 r. Arcybiskup Metropolita Gnieźnieński Henryk Józef Muszyński ustanowił Regionalne Sanktuarium Matki Bożej Gościeszynskiej.

Z Gościeszyna wracamy ponownie do Ryszewa, a stąd udajemy się do pobliskiego Ryszewka.

Ryszewko - wieś znana od XIV w. Znajduje się tutaj orientowany, modrzewiowy kościół o konstrukcji zrębowej na podmurowaniu kamiennym. Pochodząca z XVIII w. świątynia nosi wezwanie **św. Marii Magdaleny**. W 1860 r. dobudowano charakterystyczną baniastą wieżyczkę z latarnią, w której umieszczono sygnaturkę. Dach kościoła pokryty jest gontami. W czasie wojny, w latach 1941 - 1943, okupant przeznaczył świątynię na magazyn zbożowy. Ostatnie prace renowacyjne, które miały miejsce w 1997 r., przywróciły jej pierwotny charakter. W świątyni zobaczymy bogaty wystrój

pochodzący z różnych okresów (XVI - XIX w.). Ołtarz główny ma formę tryptyku z obrazem Matki Bożej z Dzieciątkiem, płaskorzeźbami i szeregiem innych zdobień. Na uwagę zasługują też rzeźby oraz barokowo - klasycystyczna ambona. Obok kościoła widzimy drewnianą dzwonnice z 1727 r. (dzwon św. Marii Magdaleny - większy i mniejszy św. Stanisław).

W niedalekim Niestronnie i Parlinie stoją również godne uwagi drewniane kościoły. Wprawdzie obie miejscowości znajdują się już poza granicami Powiatu Żnińskiego, ale korzystając z okazji, warto także tam dotrzeć. Z Ryszewka ponownie jedziemy do Ryszewa, a stąd przez Gołąbki dojeżdżamy do Niestronna.

Niestronno - wieś, która aż do pocz. XX w. była własnością kapituły gnieźnieńskiej. Właśnie z jej fundacji, w 1742 r., pobudowano tutaj kościół. Jest to świątynia orientowana, o konstrukcji zrębowej. Wewnątrz kościoła na uwagę zasługuje późnogotycki krucyfiks z I poł. XVI w., cenne rzeźby i feretryony oraz manierystyczny ołtarz główny z 1630 r. z kopią obrazu Madonny Sykstyńskiej według Rafaela oraz kopią obrazu Guido Reniego przedstawiającą **św. Michała Archanioła** - patrona parafii. Jest to ołtarz trójdzielny, dwukondygnacyjny z kolumnami. Na teren kościelny prowadzi brama - dzwonnica pobudowana w tym samym czasie co świątynia.

Z Niestronna udajemy się do sąsiedniego Parlina.

Parlin - wieś wzmiankowana w 1357 r., jako własność kapituły gnieźnieńskiej. Miejskowy **kościół parafialny pw. św. Wawrzyńca** pobudowano w XVII w. Do świątyni o konstrukcji zrębowej przylega murowana zakrystia. Z wyposażenia dwóch zniszczonych wcześniej kościołów przetrwał późnogotycki krucyfiks z I poł. XVI w. Pochodzący z XVIII w. ołtarz główny, utrzymany jest w stylu późnego baroku i rokoka. Obok kościoła stoi interesująca dzwonnica o konstrukcji słupowo - ramieniowej z ozdobnymi strzałkami. Pochodzi z XVIII lub z I poł. XIX w.

W naszej wędrówce nie możemy pominąć kościoła w Gąsawie - perełki wśród budowli sakralnych. Dlatego też z Parlina wracamy do Niestronna, skąd przez Drewno i Oćwiekę dojeżdżamy do Gąsawy.

Gąsawa - duża wieś gminna, po raz pierwszy wzmiankowana w 1145 r. **Kościół pw. św. Mikołaja** to świątynia modrzewiowa, o konstrukcji szkieletowo - zrębowej, z I poł. XVII w. Wiadomo jednak, że pierwsza parafia powstała tu już na przełomie XI i XII w. W latach 1939 - 1945 hitlerowcy wykorzystywali świątynię jako magazyn zbożowy, ale już w 1948 r. zdołano przeprowadzić gruntowny remont kościoła. Podczas remontu dachu i ścian zewnętrznych, który przeprowadzono w latach 1998 - 1999, odkryto tutaj unikatowy gotycki układ belek szkieletu oraz zespół malowideł ściennych.

W wyposażeniu wnętrza zaznacza się przekrój stylów od późnego gotyku, przez barok, manieryzm, klasycyzm aż do współczesności. Jednak najbardziej zachwyca tutaj, odkryty przypadkowo po 150 latach, unikatowy zespół barokowych malowideł ściennych. W niedużym kościele jest ponad 700 m² malowideł, które pochodzą z czterech różnych okresów czasowych. Obecna forma otrzymały w XVIII i XIX w. Najlepiej zachowana z warstw malarskich datowana jest na 1705 - 1706 r. Poza nią rozpoznano również dwie warstwy z XVII w. oraz jedną z czasu dobudowy kaplicy św. Antoniego. Malowidła tworzą w kościele spójną i precyzyjnie zrealizowaną kompozycję artystyczną. Wszystkie motywy są naturalnej wielkości, a postacie przedstawione na obrazach mają naturalne proporcje. Wszystko to razem sprawia, że wchodząc do świątyni ma się wrażenie uczestnictwa w przedstawionych na ścianach wydarzeniach.

W wystroju wnętrza uwagę zwraca późnobarokowy ołtarz główny z cudownym obrazem Matki Bożej Pocieszenia w srebrnej trybowanej sukience z I poł. XVIII w. To właśnie jemu świątynia zawdzięcza miano Sanktuarium Matki Bożej Pocieszenia. Jest to wizerunek patronki kanoników regularnych (Gąsawa była własnością klasztoru w Trzemesznie). Obraz wykazuje cechy barokowe i

prawdopodobnie namalowany został w II poł. XVII w. (w 1674 r. znajdował się już w kościele). Łaskami słynący wizerunek posiada ruchomą zasłonę przedstawiającą patrona kościoła – św. Mikołaja. Obraz ten pochodzi z XIX w. Kult Maryjny w Gąsawie, niegdyś bardzo żywy (świadczą o tym wzmianki w dawnych dokumentach kościelnych), obecnie ma charakter lokalny.

Cennym i godnym uwagi zabytkiem sztuki sakralnej jest również manierystyczna chrzcielnica z pocz. XVII w. (wcześniej znajdowała się ona w kościele przy klasztorze oo. Dominikanów w Żninie). Najstarszym elementem wyposażenia jest późnogotycka grupa ukrzyżowania z I poł. XVI w. Pochodzi ona jeszcze z poprzedniej świątyni. Warto też przyjrzeć się barokowym ołtarzom bocznym. Po prawej stronie znajduje się ołtarz Św. Krzyża z XVII w. z rzeźbami o wysokiej klasie artystycznej.

Do nawy przylega cylindryczna kaplica św. Antoniego dobudowana w 1817 r. Na zewnątrz, obok kościoła stoi ciekawa dzwonnica z przełomu XVIII i XIX w. Jest drewniana, dwukondygnacyjna i pokryta namiotowym dachem. Przy bramie prowadzącej do kościoła stoi kamienna figura Matki Boskiej z 1866 r.

Opuszczamy Gąsawę i jedziemy drogą prowadzącą do Żnina. Za wsią Godawy skręcamy w lewo kierując się do Muzeum Kolei Wąskotorowej w Wenecji. W pobliżu wspomnianego Muzeum znajduje się miejscowy kościół.

Wenecja – wieś malowniczo położona wśród pól i jezior, wzmiankowana w XVI w. Na wzniesieniu zbudowano tu mały, neogotycki **kościółek pw. Narodzenia NMP**. Pochodzi on z końca XIX w., ale pierwsza świątynia powstała w tym miejscu dużo wcześniej, bo już pod koniec XIV w.

Mury świątyni, wzniesionej z czerwonej cegły, zdobią skarpy i arkadowy gzyms koronujący. Kościół ma dwuspadowy ceramiczny dach, a iglica wieży kryta jest łupkiem.

Wewnątrz znajduje się klasycystyczny ołtarz główny z pocz. XIX w., w którym umieszczono cudowny obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem. Jest on dużo starszy od samej świątyni, gdyż prawdopodobnie pochodzi z II poł. XV w. Obraz przedstawia Matkę Najświętszą stojącą na półksiężycu i trzymającą na prawym ręku Dzieciątko. Postać Maryi okrywa srebrna, poślaczana sukienka. Wokół obrazu umieszczono liczne wota świadczące o znaczym kulcie. Potwierdzają to również srebrne korony na głowach Madonny i Dzieciątka, które były przejawem szczególnej czci, jaką otaczano wenecki wizerunek. Do rozwoju kultu przyczynili się zapewne oo. Dominikanie, którzy w 1767 r. objęli parafię w Wenecji.

Kiedy w 1933 r. odkryto osadę w Biskupinie, z wydobytego na terenie wykopalisk czarnego dębu sprzed 2500 lat, sporządzono piękną ramę dla weneckiego obrazu.

Tradycyjny odpust obchodzony jest w parafii w niedzielę po 8 września, czyli w uroczystość Narodzenia NMP. Corocznie przybywają wówczas pielgrzymki z Gąsawy i Żnina (dawniej nawet z Bydgoszczy). Na skutek spalenia w 1775 r. akt parafialnych, nie ocalały zapisy na temat dawnych cudów. Tylko o niektórych dowiadujemy się z akt wizytacyjnych.

Ołtarze boczne są rokokowe i pochodzą z II poł. XVIII w. Ustawiono na nich barokowe krzyże z XVIII w. Na uwagę zasługują również znajdujący się w kruchcie wczesnobarokowy krucyfiks z 1632 r. oraz ustawione przy ołtarzu głównym barokowe figury św. Piotra i Pawła (pochodzą z kościoła oo. Dominikanów w Żninie). W świątyni znajdują się też przepiękne zabytkowe naczynia liturgiczne, w tym późnorennesansowy kielich z pocz. XVII w. Ściany kościoła zdobią polichromie wykonane w 1921 r. przez malarza Henryka Jackowskiego (na pobliskim cmentarzu znajduje się grób Walentego Szwajcara – odkrywcy Biskupina).

Wracamy ponownie na drogę prowadzącą z Gąsawy do Żnina. Na skrzyżowaniu skręcamy w lewo i wracamy do Żnina. Do miasta wjeżdżamy ulicą Gnieźnieńską i na skrzyżowaniu skręcamy w prawo, w ulicę Klemensa Janickiego (kierujemy się na Inowrocław). Droga prowadzi prosto do kolejnego żnińskiego kościoła.

Góra - dawna wieś, obecnie dzielnica miasta, położona na skraju rynny żnińskiej przy drodze ze Żnina do Inowrocławia. Miejscowy **kościół pw. św. Marcina** uznawany jest za najstarszą świątynię w mieście (tutejsza parafia istnieje ponad 700 lat, pierwsza wzmianka o niej pochodzi z 1301 r.). Zbudowany została w XIV w. w stylu gotyckim, ale liczne przebudowy sprawiły, że zatraciła swój pierwotny styl. Współcześnie łączy elementy z różnych epok i reprezentuje wiele artystycznych stylów.

Godny uwagi jest tutaj przede wszystkim manierystyczny ołtarz główny pochodzący z XVII w. W czasie ostatniej renowacji (2005 - 2006) odzyskał on swój pierwotny, zielony kolor. W wystroju wnętrza znajdują się również elementy rokokowe (ambona, chrzcielnica) oraz neobarokowe (dwa ołtarze boczne, chór). Na teren przykościelny prowadzi neogotycka brama z II poł. XIX w.

W tym miejscu, kończy się wędrówka szlakiem pałuckich kościołów - zwykle niewielkich i rozsianych po wsiach kościołów drewnianych oraz świątyni murowanych. Wielowiekowa przynależność Ziemi Żnińskiej do archidiecezji gnieźnieńskiej sprawiła, że historia niektórych z miejscowych kościołów i parafii sięga nawet XII w. Warto odwiedzić przynajmniej niektóre z nich, aby zachwycić się pięknem architektury i sztuki sakralnej.

Poza opisanym powyżej szlakiem, warte uwagi są również inne pałuckie kościoły. Wśród nich warto wymienić świątynie w Łabiszynie, Pakości i Tarnowie Pałuckim.

Łabiszyn to miasto w północno - wschodniej części Powiatu żnińskiego, przy drodze wojewódzkiej nr 253. Po raz pierwszy wzmiankowane było w 1247 r. jako własność rycerska. **Kościół św. Mikołaja** (ul. Barcińska) wybudowany został w 1594 r. jako drewniany zbór kalwiński. W 1627 r. zamieniono go na kościół rzymskokatolicki pw. św. Tomasza. Przed 1660 r. sprowadzono do niego reformatorów z Pakości. Bracia przebywali tu do roku 1818, kiedy to nastąpiła likwidacja klasztoru. Dzięki staraniom Fryderyka Skórzewskiego, kościół wraz z klasztorem w 1833 r. przeszedł na własność miejscowej parafii. W XVII - XVIII w. został dwukrotnie zniszczony w pożarze i odbudowany w I poł. XVIII w. Świątynię odnowiono nawiązując do typu wykształconego przez reformacką architekturę (kościóły miały być proste, skromne w wyrazie architektonicznym, a w zakresie kolorystyki jasne). Jest to budowla jednonawowa, z prezbiterium (początkowo jednoprzęsłowym, w 1911 r. dobudowano dwa przęsła od wschodu). Również wyposażenie kościoła zgodne było z regułą reformacką. Składał się na nie ołtarz główny i trzy ołtarze boczne, wszystkie jednolite. Pochodzące z 1757 r. elementy wystroju wnętrza, zniszczone zostały całkowicie w czasie II wojny światowej. Współczesne ołtarze i cały wystrój kościoła jest rekonstrukcją wykonaną po wojnie. Również w tym czasie odbudowano zniszczoną świątynię. Gruntowny remont kościoła przeszedł w roku 1980 i 1996.

W Łabiszynie, na przykościelnym cmentarzu można obejrzeć unikatowe grobowce, w tym grób pułkownika Władysława Mieleckiego (26-letniego dowódcy powstania styczniowego). W podziemiach kościoła znajduje się krypta rodziny Skórzewskich, właścicieli Lubostronia w latach 1764 - 1939.

Tarnowo Pałuckie leży na zachód od terenu Powiatu Żnińskiego, przy drodze wojewódzkiej nr 251,

6 km przed Wągrowcem. Wieś, od zarania swych dziejów, związana była z Opactwem Cystersów z pobliskiego Łekna. Pierwsze wzmianki o niej pochodzą z bulli papieża Honoriusza III z 1218 r. Znajdujący się tutaj mały, drewniany kościółek pw. św. Mikołaja, uznawany jest obecnie za najstarszą drewnianą świątynię w Polsce. Przeprowadzone u schyłku XX w. badania dendrochronologiczne drewna użytego do budowy świątyni wykazały, że drzewa, z których pobudowano kościółek, zostały ścięte w ostatniej ćwierci XIV w.! Rok 1639, który dotąd uznawano za czas budowy świątyni (data na jednej z belek), okazał się jedynie datą dobudowania wieży. Jest to kościół orientowany (prezbiterium znajduje się po stronie wschodniej), o konstrukcji zrębowej. Prowadzą do niego dwa wejścia - główne (poprzez wieżę) oraz boczne (piękne, bogato zdobione żelaznymi okuciami masywne drzwi z ok. 1493 r.). W świątyni zachwycają przepiękne, w większości późnorennesansowe, polichromie datowane na rok 1639. Na ścianach znajdują się sceny z życia św. Mikołaja i św. Małgorzaty. W prezbiterium i pod chórem nieznany artysta umieścił obrazy ukazujące wydarzenia z Nowego Testamentu. Powyżej, na fryzie (poziomy pas dekoracyjny) umieszczono kartusze, na których zobrazowano symbole litanii do Matki Bożej. Uznawany za najpiękniejszy fragment polichromii znajduje się na suficie. Przedstawia scenę adoracji Trójcy Przenajświętszej. Wokół tego malowidła umieszczono symbole czterech Ewangelistów. Pozostała część stropu wymalowana jest kasetonami, w których przedstawiono proroków, Ojców Kościoła, narzędzia Męki Pańskiej, postacie aniołów i różne symbole. W świątyni warto również zwrócić uwagę na późnorennesansowy ołtarz główny z XVII w. z obrazem Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny. Z tego samego okresu pochodzi południowy ołtarz boczny z obrazem przedstawiającym św. Mikołaja. Północny ołtarz, z wizerunkiem św. Małgorzaty, powstał ok. 1712 r. Warta uwagi jest także scena ukrzyżowania na belce tęczowej, na którą składa się barokowy krzyż datowany na początek XVIII w. oraz postacie Maryi i św. Jana. Duże zainteresowanie wzbudzają organy sprzed 1712 r. Pierwotnie ich napęd stanowiły specjalne sznury, a nie typowe miechy.

Kalwaria Pakoska - Jerozolima Kujaw

Przy trasie Żnin - Inowrocław (droga nr 251), w odległości 28 km od Żnina, leży Pakość. Znajdująca się tutaj Kalwaria jest jedną z najstarszych w Polsce (drugą po Kalwarii Zebrzydowskiej w pobliżu Wadowic), a przy tym jedyną w Wielkopolsce i na Kujawach. Jej pomysłodawcą był ks. Wojciech Kęsicki, który w Pakości dopatrywał się pewnych podobieństw do topografii Jerozolimy. Za datę powstania Kalwarii Pakoskiej przyjmuje się rok 1628, kiedy to ks. Kęsicki odprawił pierwszą Drogę Krzyżową. Stacje wyznaczały wówczas krzyże. W 1631 r. założyciel sprowadził do Pakości Franciszkanów, którzy wybudowali kościół i klasztor. Do budowy pierwszych kaplic przystąpiono dopiero w roku 1643. Zakonnicy wznosili je przez ponad 60 lat. Obecnie Kalwaria obejmuje 24 barokowe kaplice i kościół pw. Pana Jezusa Ukrzyżowanego i Matki Bożej Bolesnej (wzniesiony pomiędzy 1661 a 1691 r.). 12 września 1671 r. miało tutaj miejsce uroczyste wprowadzenie relikwii Drzewa Krzyża Świętego. Kalwaria Pakoska bardzo szybko stała się celem pielgrzymek i miejscem modlitwy. Podzielona jest na dwie drogi procesyjne: Drogę Pojmania i Drogę Krzyża. Obecnie najwięcej pielgrzymów przybywa tutaj w czasie wielkiego postu. Wówczas drogami procesyjnymi odprawiane jest Misterium Męki Pańskiej.

Zarząd Pałuckiego Oddziału PTTK w Żninie, w celu popularyzacji regionu oraz zachęcenia turystów do poznania jego przeszłości historycznej i zabytków sakralnej architektury drewnianej, ustanowił

odznakę „Szlakiem Pałuckich Kościołów Drewnianych”. Jest to odznaka jednostopniowa, którą zdobyć może każdy turysta w czasie wycieczek indywidualnych lub zbiorowych. Aby ją zdobyć należy zwiedzić 12 spośród 15 określonych obiektów oraz odpowiednio to potwierdzić. Listę świątyń oraz zasady potwierdzenia zawarte są w regulaminie odznaki dostępnym na stronie internetowej www.paluki.pl/pttk lub www.pttk.pl. Decyzję o przyznaniu odznaki podejmuje Zarząd Pałuckiego Oddziału PTTK w Żninie.

Szczegółowe informacje:

Pałucki Oddział PTTK w Żninie

ul. Szkolna 16, 88 - 400 Żnin

tel. /fax 052 302 07 02, 052 302 01 13

www.paluki.pl/pttk, e-mail: pttk.znin@neostrada.pl

Data dodania 11.06.2013

[wróć](#)